

та суміжних прав в українському Інтернет-просторі потребує поступового та комплексного рішення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – Ст. 356
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» // Відомості Верховної ради України. – 1994. – №13. – Ст. 64.
3. Борисенко І. Л. Особливості самозахисту прав Інтелектуалальної власності в глобальній мережі Інтернет / І. Л. Борисенко // Часопис Київського університету права. – 2010. – №1. – 201с.
4. Афанасьєва К. О. Авторське право / К. О. Афанасьєва // Практичний посібник. – К.: Атіка, 2006. – 223с.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Гук Богдан Михайлович,

*кандидат юридичних наук, доцент
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Одним із векторів розвитку України як соціальної, демократичної, правової держави є формування сучасного інформаційного суспільства, в якому «кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному і особистому розвиткові та підвищувати якість життя» [1, розд. 1]. За сучасних умов в Україні відбуваються якісні зміни у правовому регулюванні суспільних відносин, що охоплюють і сферу інформаційних відносин. З інформаційною сферою тісно пов'язані цивільно-правові відносин, що має під собою відповідне правове підґрунтя.

Вітчизняні науковці по різному визначають місце інформаційного права в системі права України. Існують погляди на інформаційне право як окрему галузь права [2, 4], його комплексний міжгалузевий характер, що зумовлено тісним взаємозв'язком із рядом інших соціальних, гуманітарних, технічних і економічних наук [3, 77], а також відносно замкнуту, автономну підсистему правового регулювання, головним призначенням якої є забезпечення специфічного режиму правового регулювання інформаційно-правових відносин [4, 344]. Водночас

окремі науковці відкидають ідею формування інформаційного права як самостійної галузі права і стверджують про формування у цивільному праві нового міжгалузевого інституту під назвою «Інформаційні права» [5, 13]. Така позиція заслуговує на увагу з огляду на комплексний характер механізму правового регулювання інформаційних правовідносин, в якому не останнє місце належить нормам цивільного права.

Комплексний характер інформаційного права пояснює механізм правового регулювання інформаційних відносин, в якому задіяні норми конституційного, адміністративного, цивільного та інших галузей права, і відповідно використовуються імперативні та диспозитивні методи регулювання. Аналізуючи нормативно-правові акти, що регулюють інформаційні правовідносини, у більшості з них виявляємо норми, що межують з нормами цивільного права або відсилають нас до цивільного законодавства. Так, одним із об'єктів інформаційних відносин є інформація про фізичну особу [6, ст. 3], правовий статус якої, її майнові та особисті немайнові права регулює Цивільний кодекс України (далі – ЦК України). Інформаційне законодавство прямо вказує, що об'єктом цивільно-правових відносин є інформаційна продукція та інформаційні послуги, що регулюються цивільним законодавством [6, ч. 2 ст. 23], а до різновидів відповідальності за порушення законодавства про інформацію законодавець відніс і цивільно-правову відповідальність [6, ст. 27]. Подібні норми містяться в інших нормативно-правових актах, що регулюють суто інформаційні правовідносини.

Особливості цивільно-правового регулювання інформаційних відносин полягають у віднесенні інформації, як об'єкта права, до нематеріальних благ, поряд із результатами творчої діяльності та особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством. Ця теза впливає зі змісту поняття інформації, якою ЦК України називає будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [7, ст. 200]. У такий спосіб ЦК України не тільки підтвердив поняття інформації, закріплене у Законі України «Про інформацію [6, ст. 1], але й надав йому нового змісту, віднісши інформацію до нематеріальних благ нарівні з результатами інтелектуальної, творчої діяльності [7, ст. 199]. Поєднання цих об'єктів в окремі групи пояснюється їх особливою правовою природою та відсутністю у них матеріального змісту, що є підставою спеціального цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з їх використанням і захистом інформації та інших нематеріальних благ.

Цивільний кодекс України розвиває конституційні положення щодо права особи на інформацію, форми та способи охорони і захисту цих немайнових благ як об'єкта цивільного права. Статтею 302 ЦК України закріплено право особи вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію. Водночас законодавець застерігає суб'єкта такого права від можливих правопорушень, зобов'язавши фізичну особу, яка поширює інформацію, переконатися в її достовірності [7, ч. 2 ст. 302]. Цивільним кодексом України урегульовано ряд інших відносин, пов'язаних із обігом інформації, її охороною та захистом. Однією з підстав виникнення права власності на інформацію є її створення своїми силами та за власний рахунок на договірних засадах, у порядку, визначеному інформаційним законодавством та відповідними нормами ЦК України.

Особисті немайнові права у разі їх порушення захищаються усіма доступними для цивільного права способами і насамперед у судовому порядку. Захист цивільних прав та інтересів учасників інформаційних відносин здійснюється способами, визначеними ст. 16 ЦК України, найефективнішими з яких для захисту інформаційних прав та інтересів можна назвати відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Найважливішим способом захисту інтересів особи, про яку поширили недостовірну інформацію, є її спростування. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Окрім спростування недостовірної інформації та інших, передбачених ст. 277 ЦК, способів захисту фізичної особи, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, у ст. 278 ЦК передбачено такий спеціальний спосіб захисту, як заборона (припинення) поширення інформації, через що порушуються особисті немайнові права. Закріплюється положення про те, що в разі, якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, телепередачі тощо, які готуються до виходу в світ, суд може заборонити їх випуск до його усунення, а якщо вони вже випущені, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення. У разі, якщо усунення порушення неможливе, – вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення. У ст. 279 ЦК передбачено правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права. Зокрема, дозволяється покладати на особу, яку суд зобов'язав вчинити відповідні дії для усунення порушення особистого немайнового права

(наприклад, права на інформацію), і яка ухиляється від виконання судового рішення, штраф у відповідності з нормами ЦК України.

Значна частина інформаційних відносин пов'язана з результатами інтелектуальної творчої діяльності, що можуть виступати окремою підставою виникнення цивільних прав та обов'язків в інформаційній сфері, а самі об'єкти підпадають під охорону права інтелектуальної власності. Так, комерційна таємниця виступає об'єктом інформаційних відносин та об'єктом права інтелектуальної власності. Статтею 505 ЦК України комерційну таємницю визначено як відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які, відповідно до закону, не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Підставою для виникнення права на захист комерційної таємниці є фактичне правомірне володіння інформацією за умов дотримання відповідних вимог.

Всі інформаційні процеси в державі та суспільстві відбуваються за участі суб'єктів інформаційних відносин, яким є фізичні та юридичні особи і які в цивільних інформаційних відносинах стають суб'єктами цивільного права. Для інформаційних цивільних правовідносин характерною є ініціатива сторін, а також воля, необхідні на етапах формування правовідносин та реалізації цивільно-правової відповідальності. Коли суб'єктів, які діють в інформаційному середовищі та у сфері інтелектуальної творчої діяльності властива юридична рівність, можливість встановлення змісту ряду правовідносин, зокрема договірних, за згодою сторін, розмаїття підстав виникнення, зміни та припинення правовідносин, специфіка способів здійснення і захисту суб'єктивних цивільних прав, використання різних способів цивільно-правової відповідальності за інформаційні правопорушення за власним вибором.

Окресливши незначну частину елементів механізму цивільно-правового регулювання інформаційних відносин, необхідно зазначити, що він охоплює різні напрями інформаційної діяльності і звичайно потребує подальшого удосконалення. Справедливо відзначається, що навколо місця інформаційного права в правовій системі ведуться найбільш гострі дискусії, а для вирішення цієї проблеми виникає необхідність науково-теоретичного обґрунтування предмета, методів правового регулювання інформаційного права, а також існування відносно відособленого законодавства щодо регулювання інформаційних відносин [8, 20]. Слід враховувати багатоманітність інформаційних правовідносин, розгалуженість інформаційного

законодавства, вагоме місце цивільного права та інституту інтелектуальної власності в урегулюванні інформаційних відносин.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки: Закон України від 09.01.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – ст. 102.
2. Костецька Т.А. Інформаційне право України; навч. посіб. / Т.А.Костецька. – К.: - Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 170 с.
3. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики). [Монографія] / В.С.Цимбалюк. – К.: «Освіта України», 2010. – 388 с.
4. Панова І.В. Інформаційне право: теоретичні засади формування, становлення та утвердження в системі права України / І.В.Панова // Митна справа. – 2011. – № 4(76). – С. 340–345.
5. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / О. В.Кохановська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. –34 с.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992: в редакції Закону від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – ст. 313.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р.: за станом на 19.01.2013 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
8. Марущак А.І. Пріоритети розвитку інформаційного права України / А.І.Марущак // Інформація і право. – 2011. – № 1(1). – С. 20-25.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Касян Людмила Іванівна,

студентка

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Перехід до інформаційної економіки нерозривно пов'язаний з бурхливим розвитком електронних засобів зв'язку, новітніх цифрових технологій, які істотно скорочують терміни відтворення інформації, забезпечують можливості її використання, внесення змін та швидкого постачання інтелектуальних продуктів споживачам.